International Journal of Research in Social Sciences
Vol. 10 Issue 12, December 2020
ISSN: 2249-2496 Impact Factor: 7.081
Journal Homepage: http://www.ijmra.us, Email: editorijmie@gmail.com
Double-Blind Peer Reviewed Refereed Open Access International Journal - Included in the International Serial Directories Indexed & Listed at: Ulrich's Periodicals Directory ©, U.S.A., Open J-Gate as well as in Cabell's Directories of Publishing Opportunities, U.S.A

मानवतावादः (HUMANISM)

डा. ए . सच्चिदानन्दमूर्तिः

सहायकाचार्यः , शक्षा वभागः,

राष्ट्रियसंस्कृत वश्व वद्यालयः , तिरुपतिः

आदौ मनो वज्ञानं नाम क मत्युक्तौ"प्रा णव्यवहारस्य मान सकप्र क्रयायाः वैज्ञानिकमध्यमनम्"इति। मनो वज्ञाने बहवः वादाः वर्तन्ते। यथा - मनो वश्लेषणवादः, व्यवहारवादः, मानवतावादः, संज्ञानात्मकवादः, संरचनात्मकवादः इत्यादिः ।

मानवतावादस्य प्रमुखांशः भवति मानवः अत्यन्तं प्रधानः इति। अस्य प्रवर्तकाः अब्रहंमास्लो, कार्ल् रागोस् प्रभृतयः।अब्रहम् मास्लो (Abraham Maslow) महोदयः मानवतावादस्य प्रवर्तकेषु प्रधानः वर्तते । यथा एकैकस्य वादस्योद्भवे कञ्चित् कारणं भवति तथैव मानवतावादे मानवप्रवृत्तेः कारणं मानवः एव इति अयं सद्धान्तः ।

मास्लो महोदयः - "आवश्यकता शखरम् " इति सद्धान्तं प्रत्यपादयत्। तस्यैव आङ्ग्ले "Need of HierarchyTheory" इति कथ्यते। जीवः निरन्तरं व भन्नावश्यकतानां पूर्तये प्रयत्नं करोति । सर्वासाम् आवश्यकतानां पञ्चसु सोपानेषु मास्लो महोदयः वभागकरोत्।

तत्र उक्त वषयाः अस्माकं वास्त वकजीवनाधारितं भवति । तस्य निराकरणं अस्मा भः कथम प कर्तुं न क्रयते। आवश्यकता शखरे पञ्चसोपानानि सन्ति । तानि सोपनानि कानि इति पश्यामः । तद्यथा -

International Journal of Research in Social Sciences
Vol. 10 Issue 12, December 2020
ISSN: 2249-2496 Impact Factor: 7.081
Journal Homepage: http://www.ijmra.us, Email: editorijmie@gmail.com
Double-Blind Peer Reviewed Refereed Open Access International Journal - Included in the International Serial Directories Indexed & Listed at: Ulrich's Periodicals Directory ©, U.S.A., Open J-Gate as well as in Cabell's Directories of Publishing Opportunities, U.S.A

1. शारीरिकावश्यकताः (Physiological Needs)
2. सुरक्षावश्यकताः (Safety needs)
3. प्रेमः तथा ममत्वभावनावश्यकताः (Love and Belonging Needs)
4. प्रतिष्ठावश्यकताः (Esteem Needs)
5. आत्मसाक्षात्कारः (Self-Actualization)

1. शारीरिकावश्यकताः - शारीरिकावश्यकतायाः प्राप्तये मानवः आदौ प्रवृत्तो भवति । अत्य धकसंख्याकानां कृते एतादृशापेक्षाणां परिपूर्तेः अनिवार्यत्वात् अतिप्रधानत्वाच्च प्रधानापेक्षाः (Primary needs) इत्य प परिगण्यते। शरीरिकावश्यकतायां भोजनं, जलं, लैङ् गकसम्बन्धाः हत्यादयः अन्तर्भवन्ति। क्षुत्पिपासा, श्वासनिद्राकामादयः इमाः अवश्यं पूरणीयाः भवन्ति।

2. सुरक्षावश्यकताः - शारीरिकापेक्षाणां परिपूर्त्यनन्तरं सुरक्षा वषये जनाः चन्तयन्ति। अत्र स्वस्य एवं स्वपरिवारस्य सुरक्षार्थं याः आवश्यकताः भवन्ति ताः अत्र प्रतिपादिताः । यथा - उ षतुं वासस्थानम् अथवा गृहं तत्रा प सर्वाः अ प सुरक्षाः भवेयुः । तथैव जीवनार्थम् उद्योगः। धनागारेषु Banksआदिषु इतरत्र च धनसञ्चयेन भ वष्ये सुर क्षतत्वं वाच्छन्ति।

3. प्रेम तथा ममत्वभावनावश्यकताः - यथा मनुष्यः शारीरिकम् एवं सुरक्षावश्यकतां प्राप्योति, तदनु सः बान्धवैः, मत्रैः च उत्तमसम्बन्धस्थापनम् इच्छति । येन सर्वत्रा प सम्बन्धः व र्धतः भवति

International Journal of Research in Social Sciences
Vol. 10 Issue 12, December 2020
ISSN: 2249-2496 Impact Factor: 7.081
Journal Homepage: http://www.ijmra.us, Email: editorijmie@gmail.com
Double-Blind Peer Reviewed Refereed Open Access International Journal - Included in the International Serial Directories Indexed & Listed at: Ulrich's Periodicals Directory ©, U.S.A., Open J-Gate as well as in Cabell's Directories of Publishing Opportunities, U.S.A

। प्रेमद्वारा बान्धवाः सर्वे मदीयाः इति ममत्वभावना उदेति। सोपानत्रयम प सम्प्राप्य सन्तुष्टस्सन् मानवः अर्गे सरति ।

4. प्रतिष्ठावश्यकताः - मानवाः पूर्वोक्तावश्यकतानां परिपूरणानन्तरं स्वप्रतिष्ठां स्थापयितुम् इच्छति। स्वपरिवारे, बन्धुषु, समाजे च आदरभावनाम् इच्छति। जनाः समाजाङ्गीकार्यत्वं, प्रशंसादिकञ्च अ भलषन्ति । स्वीयसामर्थ्यप्रदर्शनेन स्वप्रतिष्ठां वर्धयितुं वाञ्छन्ति, तदर्थं प्रयतन्ते च। मानवः प्रतिष्ठावश्यकताम् अस्मिन् सोपने प्राप्स्यति ।

5. आत्मसाक्षात्कारः - लौ ककप्रपञ्चेस्मिन् जीवः शारीरिकावश्यकतारभ्य सर्वस्या प पृष्टतः धावति। यथा शारीरिकवश्यकताः प्राप्ताः ततः सुरक्षावश्यकताः अ प सम्पादितवान्। परन्तु अधुना प मानवः न सन्तुष्टः। असन्तुष्टस्सन् इतो प अग्रे गच्छति। यदा प्रतिष्ठासोपानपर्यन्तम् आयाति तदा सः वार्धक्ये भवति। तदा एव मनुजस्य मन स आत्मसाक्षत्कार मति पञ्चमं सोपानं प्रति प्रवृत्तिः दृश्यते। अत्र आत्मासाक्षात्कारः इत्यस्य मास्लो महोदयस्य ववरणम् एवं भवति - 'व्यक्तेः व शष्टक्षमतानां कौशलानां योग्यतानाम् अ भज्ञानम्, एवम् उपयोगकरणम्' इति। मानवेन सम्पादितानां क्षमतानां जीवने उपयोगः इति अस्य अ भप्रायः। अस्य सद्धान्तस्य प्रतिबिम्बम् अस्माकं जीवेने प द्रष्टुं शक्नुमः।

इत्थम् अब्रहं मास्लो महोदयस्य 'आवश्यकता शखरम्' इति सद्धान्तः उपस्था पतः।